

ΜΗΤΣΟΥ ΑΝΘΕΜΗ

# Τ Ο Κ Ρ Ι Μ Α

—8—

—Τί; Μήπως νομίζεις πώς πρέπει να την ρωτήσω; Θά πάρη θποιον έμεις θελήσουμε. Νά δά ή ώρα νά λογαριαόουμε και τις ιδιοτροπίες τών κοριτσιών. Αύτδς ό γάμος πρέπει νά είναι μιά νέα τιμή για τδ σπίτι μας.

== Μά, άν τδ κορίτσι έχει κανένα αίσθημα;

== Αίσθημα, κολοκύθια. Τά κορίτσια, όταν αγαπούνε, δέν έχουνε μάτια. Τά μάτια και τή γνώση τά έχει ό πατέρας και ή μητέρα πδ ξέρουν τδ συμφέρο τής κόρης και τδ σπιτιού.

== Όπως κι άν είναι τδ πράγμα δέν πρέπει νά μείνη έτσι. Όχι βέβαια νά βιαστούμε πολύ, τδ σήμερα αύριο κι' έγώ τδ αποκρούω, μά εύτε νά άμελήσουμε· ανάγκη νά βρούμε τδν κατάλληλο γαμπρό και νάποφασίσουμε τδ γάμο.

Μείνανε σύμφωνοι νά εξετάση ό καθένας χωριστά και σύντομα νά ξαναμιλήσουνε πάλι.

"Όλα αυτά τά ζητήματα κρατούσανε τδν Παύλο σέ μεγάλη συλλογιά κι άνησυχία. Για νά διασκεδάξη τή στενοχώρια του είχε άρχισει μιάν εργασία. (Όταν δέν είχε άρρώστους νά ιδή και δέν είχε μάθημα σδ Πανεπιστήμιο, κλεινότανε σδ γραφείο κι εργαζότανε. Μόνο τδ βράδυ κατέβαινε σδ Παληό Φάληρο, καθώτανε σέ κάποιο άπόμερο καφεείο κι έμενε εκεί ώρες κοιτάζοντας τή θάλασσα πέρα.

Μιά μέρα, ένδω είτανε κλεισμένος σδ γραφείο, κτύπησε ή πόρτα και μπήκε ή υπηρέτρια μ' ένα μιλλιέτο σδ χέρι.

— Κάποιος σάς ζητεί, κύριε.

— Μά δέ σού είπα, παιδί μου, νά μη δέχεσαι κανένα τήν ώρα αυτή;

— Μά ό κύριος, πδ σάς ζητεί, επιμένει. Μοϋ έωκε και τήν κάρτα του.

Τήν πήρε και, μόλις διάβασε τδνομα, φώναξε:

— "Α, ό Κώστας. Ναρθή άμέσως άπάνω. Προσκάλεσέ τονε ναρθή άμέσως.

Μόλις ό Κώστας φάνηκε στήν πόρτα, ό Παύλος τδν άγκάλιασε με άσυνήθιστη δρμή.

— Με συμπαθάτε πδ σάς νόχλησα, κύριε Καθηγητά.

— Παύλο νά με λές. Μήν ξεχνάς, πώς εσύ πρώτος μοϋ έκαμες τήν παρατήρηση. Κάθησε λοιπόν. Έδώ κοντά μου, στήν πολυθρόνα. Πώς έδω; Χρόνια και καιρούς έχουμε νά ιδεοθούμε.

== Αί, κάποιος άέρας μ' έφερε και μολονότι έχω ένα σωρό δουλειές, νόμισα πώς έπρεπε νά σάς ιδώ.

== Πάλι «σάς» είπες. Μήπως άλλαξες, Κώστα;

== Έγώ νάλλάξω; Κοίταξέ με, εύτε τρίχα άσπρη. Και κοντεύω νάρριθάρω στά εξήντα.

== Και πώς τά πās σδ Βόλο;

== Όπως θέλει ό Θεός.

== Καλύτερα στή Σκιαθό ή εκεί;

== Δέν ξέρω, νά σέ χαρώ, Παύλε. Μά και σδ Βόλο εύτε οι δουλειές μοϋ λείψανε, μά εύτε ή χαρά και ή καλή διάθεση.

== Ωστε είσαι ευτυχισμένος. Και ή γυναίκα σου;

== Άληθινή Ευφροσύνη. Δές και μόνος της πόθος είτανε νά άράξη σδ Βόλο. Μόλις πέτυχε, τι ποθοϋσε, λησμόνησε κάθε τι και τή μουρμούρα της, άρσιώθηκε σδ σπίτι κι είναι για μένα φύλαξ άγγελος.

== Πόσα παιδιά έχεις;

== Πέντε, με συμπάθειο. Τέσσερα άγόρια κι ένα κορίτσι.

== Μικρά, μεγάλη;

== Όλα στή δουλειά. Τώρα παντρολογώ και τδ κορίτσι. Τά παιδιά μου, κανένα δέ θέλησε νά σπουδάση επιστήμη και νάχουμε τήν ευχή μου. Οι δυο τελείωσανε τδ Γυμνάσιο κι' είναι υπάλληλοι στήν Τράπεζα, ό τρίτος έφυγε στήν Άμερική και κάνει παραδες, ό τέταρτος είναι δόκιμος σ' ένα έμπορικδ βαπόρι και πάει για καπετάνιος. Βαστάει σά άπό τδν πατέρα μου. Κανένas δέ με βαρύνει κι ελοι βοηθάνε τδ σπίτι. Μά δέν έχω και ανάγκη. Τήν προίκα τδ κοριτσιού τήν έχω. Άν θελήσουνε κι αυτοί νά παντρεφτούνε, βαστάνε άκείμα τά κότσια μου για νά χορέψω σδ γάμο τους. Τώρα τδς έχω άκόμα σδ σπίτι και μ' ευφραίνουνε τά γέλοια τους και τά παιγνίδια τους και τά τραγούδια τους. "Η μάννα τους μ' ελα της τά χρόνια κάθεσαι πολλές φορές σδ πιάνο — τήν είχε άνέκαθεν αυτή τή λέξη—και παίζει κανένα χορό και τότε τδς βλέπεις νά στριφογυρίζουνε σά δαιμόνοι. Μά έννοια σου και δέν τδς χαρίζω κάστανα. Άμα σηκωθώ, τραντάζει τδ πάτωμα κάτω άπό τά πόδια μου.

Ό Παύλος τδν άφησε νά μιλή και δέ χόρταινε νά τδν άκούη.

== Εϋλογία Θεού, είπε, κι άναστέναξε.

== Μά και σύ, Παύλε, θά ζής ευτυχισμένος βέβαια.

== Ευτυχισμένος; Μήπως ξέρω; Έπειτα τί θά είπη ευτυχισμένος;

— Μά κι' έγώ δέν ξέρω. Νά, όταν άποχτήση και νείs, ε,τι ποθεί ή ψυχή του. Έγώ αυτδ ποθοϋσα και τάπολαφα. Όπως σού τδ είπα πριν, έτσι όνειρευόμουνα τή ζωή. Καλά βέβαια θά είτανε νά μείνω στή Σκιαθό, μά μήπως μοϋ λείπει τίποτα σδ Βόλο. Και κυνήγι άκόμα και ψάρεμα. Νά τί θά είπη για

μένα εύτυχία. Νάπολάψω αὐτὸ ποῦ ποθοῦσα. Σὺ τί γύρεφες νάποχτήσης.

— Τί γύρεψα; Τί ποθοῦσα;

Εἶπε ὁ Παῦλος καὶ σταμάτησε. Κοίταζε μακριὰ στὸ κενὸ καὶ ἔπειτα ἔστρεψε τὰ μάτια του στὸν Κώστα καὶ εἶπε πάλι.

— Τί πόθησα;

Σὰ νὰ μὴ μπορούσε νὰ βρῇ ἀπάντησιν.

— Νὰ σοῦ εἰπῶ ἐγώ, Παῦλε, καὶ μὴ μὲ ἀποπά-  
ρῃς. Τὴ δόξα πόθησες καὶ τὴν ἀπόλαψες, νομίζω, ἢ  
μᾶλλον εἰμαι βέβαιος.

— Τὴ δόξα; ἴσως αὐτὴ ποθοῦσα, μὰ σὲ ὠρι-  
σμένη ἐποχὴ τῆς ζωῆς μου. Τὴν ἀπόλαψα, θὰ  
εἴμουν ψεύτης ἂν τὸ ἀρνιέμουν, μὰ τώρα νὰ ποῦ  
δὲ μὲ ἱκανοποιεῖ. Ἡ καρδιά μου εἶνε δλό-τελα ἄδεια.  
Ἡ δόξα εἶναι κάτι ποῦ ἀφήνει πάντοτε τὴν ψυχὴ  
διψασμένη. Κάτι ἄλλο ἴσως ἱκανοποιεῖ τὴν ψυχὴ, μὰ  
ἐκεῖνο δὲν τὸ ἔχω. Πολλὲς φορὲς νόμισα πῶς βρήκα  
στὴ δουλειά ἐτι ζητοῦσα. Μὰ καὶ ἡ δουλειὰ κουρά-  
ζει. Κάποτε μιὰ ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία γεννάει στὴν  
ψυχὴ μου ἓνα αἶσθημα εὐχάριστο, μὰ εἶναι σύντομο,  
πολὺ σύντομο. Κι ἔπειτα ἡ δόξα. Κι ἔτσι πάντοτε ἡ  
ψυχὴ μου ἀνήσυχη κάτι ποθεῖ, κάτι γυρεύει ποῦ δὲν  
τὸ βρίσκει.

— Ἡ δὲ μπορεῖ πιά νὰ τὸ βρῇ.

Ὁ Παῦλος τὸν κοίταξε προσεχτικὰ σὰ νὰ τὸνε  
ρωτοῦσε. Μὰ ὁ Κώστας ἔμεινε σιωπηλός.

— Εὐτυχία, ξανάειπε ὁ Παῦλος. Λένε πῶς ἡ εὐ-  
τυχία εἶναι σπάνια στὸν κόσμον. Δὲν εἶναι σπάνια,  
εἶναι μιὰς στιγμῆς μονάχα. Μιὰ ἀνύψωση τῆς ζω-  
κῆς ἐνέργειας, τὸ ζωϊκὸ συναίσθημα στὴν ὑπέρτατη  
ἐνταση, μιὰ ἐντονη λειτουργία τῶν ψυχικῶν καὶ σω-  
ματικῶν δυνάμεων. Πῶς γίνεται; Ὅταν ὅλες οἱ ψυχι-  
κὲς καὶ σωματικὲς λειτουργίαι συνειδητὰ ἢ ἀσυνεί-  
δητα ἐργάζονται καιρὸ πολὺ γιὰ κάποιο σκοπὸ ὠρι-  
σμένο ἢ καὶ ἀπροσδιόριστο, ποῦ ὑπάρχει ἔμως σὲ  
μιὰ νεφελώδη κατάστασιν μέσα στὸ νοῦ, τὴ στιγμὴ  
ποῦ ὁ σκοπὸς πετυχαίνει, τὴ στιγμὴ ἐκείνη φαίνεται  
πῶς ὅλες οἱ προσπάθειες ψυχικὲς καὶ σωματικὲς  
ἔχουν φτάσει στὸ κατακόρυφο καὶ τότε ἀκριβῶς  
λέμε πῶς εἶναι στιγμὴ εὐτυχίας. Μὰ αὐτὲς οἱ στιγμὲς  
δὲ μπορεῖ νὰ εἶναι πολλὲς, οὔτε ἡ κατάστασις αὐτὴ  
μπορεῖ νὰ βασιτῇ πολὺ.

— Ἀγαπητέ μου Παῦλε, ξέρεις πῶς ἔχω λιγάνι  
χοντρὸ τὸ μυαλό καὶ δὲν πολυκαταλαβαίνω τὴ φιλο-  
σοφία.

— Καλὰ λές. Ἐπειτα καὶ ἐγὼ ἴσως δὲν τὸ ἔχω  
πολὺ ξεκαθαρίσει στὸ μυαλό μου, γιὰ τοῦτο δὲ μὲ  
κατάλαβες. Ἄς ἀλλάξουμε ὁμιλία.

Μιλῆσαν πολλὴ ὥρα ἀκόμα γιὰ ἓνα σωρὸ ζητή-  
ματα. Βράδυναν ὅταν σηκώθηκε ὁ Κώστας νὰ φύγῃ.

— Θὰ σὲ κρατοῦσα νὰ πηγαίναμε στὸ Φάληρον ἢ  
στὴν Κηφησιὰ νὰ τρώγαμε μαζί. Μὰ πρέπει νὰ συ-

νοδέψω τὴ γυναῖκα μου σὲ μιὰ ἔκτακτη συναυλία.

Ἄν θέλῃς, ἔλα μαζί μας, ἔχω δικό μου θεωρεῖο.

— Εὐχαριστῶ, Παῦλε. Ἐχω πολλὰς δουλιὰς νὰ  
τελειώσω γιὰτὶ αὔριο πρέπει νὰ φύγῳ. Οὔτε τὸ δει-  
πνο δὲ θὰ δεχόμουν. Ὅσο γιὰ τὴ μουσικὴ, μόνο  
τοῦ χοροῦ ἢ μουσικῆ μ' ἀρέσει, αὐτὴ ποῦ κουνάει  
τὰ πόδια ρυθμικά. Ἀπὸ τὴν ἄλλη δὲν καταλαβαίνω  
τίποτα καὶ μὲ γελᾷ γι' αὐτὸ ἡ γυναῖκα μου. Ἀλλή-  
θεια, ἔμαθες χορὸ;

— Ἐμαθα, μὰ δὲ χορεύω

— Τότε ἐξ διασκεδάσεις βέβαια;

— Μπᾶ! μὲ τὸ παραπάνω. Δηλαδή νὰ σοῦ ἐξη-  
γηθῶ. Συνοδεύω τὴ γυναῖκα μου στὶς συναναστρο-  
φὰς καὶ τοὺς χορούς, μὰ δὲ διασκεδᾷζω.

— Γι' αὐτὸ διψᾷ ἡ ψυχὴ σου.

Ἔτσι μιλῶντας φτάσανε στὴν δξώπορτα. Ἀγκα-  
λιαστήκανε καὶ φιληθήκανε σὰν ἀδέρφια.

Ὅταν ὁ Κώστας βρέθηκε στὸ δρόμο, συλλογι-  
σθηκε κάποιο παραμῦθι, ποῦ εἶχε κάποτε διαβάσει  
ἢ ἀκούσει. Κάποιος, λέει, καπετάνιος καταραμένος  
γύριζε σὲ πέλαγα καὶ θάλασσες χρόνια καὶ χρόνια  
χωρὶς ποτὲ νὰ παίρνῃ ἀνάσα καὶ στὰ ὕστερα ἀναπαύ-  
τηκε γιὰ πάντα στὴν ἀγκαλιὰ μιᾶς κόρης, ποῦ τὸν  
ἀγάπησε ἀληθινὰ καὶ μ' ἔλη τὴν καρδιά της.

Στὶς ἑξῆς τὸ βράδυ ὁ Παῦλος, ἡ Ἄννα καὶ τὰ δυὸ  
τοὺς παιδιὰ πῆγαν στὸ θέατρο. Σὲ μιὰ ἔκτακτη συ-  
ναυλία θὰ ἔπαιζε μιὰ μεγάλη, ξακουσμένη πιανί-  
στρια. Θὰ εἶταν μιὰ εὐκαιρία νὰ κρίνῃ, ἂν τὸ πιάνο  
μπορεῖ νὰ συγκινήσῃ. Θὰ εἶχε μέρος καὶ ἡ ὀρχή-  
στρα τοῦ ὠδείου, ποῦ τόσο τὴν ἐχτιμοῦσε ὁ Παῦλος.

Ὅταν μπῆκανε στὸ θεωρεῖο, τὸ θέατρο εἶταν γε-  
μάτο. Τὸ ὑπερῶο βούιζε. Μαζεμένοι ἐκεῖ, ὅπως πάν-  
τοτε δᾶ, νέοι καὶ νέες ποῦ μαθαίνανε μουσικὴ καὶ  
μερικοὶ φτωχοὶ λογοτέχνες.

Ἡ Ἄννα μὲ τὴ Φρόσω καθήσανε μπροστά, πίσω  
ὁ Παῦλος καὶ ὁ Ἀντρέας, ἀμίλητος, μελαγχολικός.  
Κάποτε κοίταζε στὸ ὑπερῶο. Εἶταν πολλοὶ φίλοι του  
ἐκεῖ καὶ θὰ προτιμοῦσε νὰ βρισκότανε μαζί τους.

Οἱ μουσικοὶ μπῆκανε καὶ καθήσανε ὁ καθένας  
στὴν ὠρισμένη θέσιν. Ὁ μαέστρος, ὁ ἀγαπημένος τοῦ  
Ἀθηναϊκοῦ κόσμου, ἀνέθηκε στὴ μικρὴ ἐξέδρα του.  
Χειροκροτήματα ζωηρὰ τὸν ἀναγκάσανε νὰ γυρίσῃ  
καὶ νὰ εὐχαριστήσῃ μὲ βαθεῖα ὑπόκλιση.

Τὸ πρῶτο κομμάτι εἶταν μιὰ συμφωνία γιὰ τὴν  
ὀρχήστρα. Ἀρχίσανε ὅλα μαζί τὰ ὄργανα ἓνα ζωηρὸ  
ρυθμικὸ κομμάτι. Σὲ λίγο ξεχωρίσανε τὰ κλαρίνα  
καὶ τὰ φλάουτα, ποῦ παίζανε μιὰ γλυκύτατη μελω-  
δία μὲ ἀνατολίτικο χρώμα. Τὴν ἴδια μελωδία τὴν  
πέρανε μὲ τὴ σειρά τὰ ξύλινα πνευστά, ἔπειτα τὰ  
βιολιά καὶ τὰ βιολοντσέλλα. Ὁ Παῦλος ἐνιωσε χαρὰ  
νὰ πλημμυρῇ τὰ στήθη του. Κάπου τὸν εἶχε ἀκού-  
σει ἐκεῖνο τὸ σκοπὸ, κάτι τοῦ θύμιζε. Τραγοῦδι πα-

λγρό, λησμονημένο, που έφτανε από τα βάθη των παιδιάτικων καιρών ή το βιολί ενός γέρου βιολιτζή που παίζει στο μεγάλο μαγαζί της γειτονιάς του; Δε μπορούσε να είπῃ, μα κάτι ξυπνούσε στην ψυχή του. Με της ψυχής τα μάτια έδλεπε τότε τη γειτονιά του, τότε τη θάλασσα με τα ελοκάθαρα νερά, τότε το χαλασμένο μύλο με τις καμάρες που είτανε χτισμένοι στο μεγάλο βράχο, τότε την άμμουδιά που έσπαζε το κύμα. Κι έπειτα ή μελωδία παραλλαγμένη κάπως έμοιαζε σὰ να μιλούσε κάποια γρηούλα με φωνή βαθειά ένα μαγευτικό παραμύθι. 'Ο Παύλος θυμήθηκε τη γρηά 'Α'δαλιώτισσα που την προσκαλούσε ο καπετάν Νικόλας τα χειμωνιάτικα βράδια για να είπῃ παραμύθια στα παιδιά. Κι εὐθὺς χάθηκε από τα μάτια του και ή μεγάλη σκηνή και οί μουσικοί και τὸ θέατρο κι ο κόσμος ὅλος. Μπροστά του έδλεπε τὸ μεγάλο περιβόλι. Τὰ δέντρα φουντωμένα, φορτωμένα με καρπούς. 'Ο ήλιος που βασίλευε χρύσωνε τις κορυφές των δέντρων. Νὰ κι ή έκκλησία ή μικρή και κάτασπρη με τις αλτάνες γύρω και τις γλάστρες γεμάτες λουλούδια. Κι ανάμεσα μιὰ κόρη ξανθιά, με γαλανὰ μάτια, λιγερή κορμοστασιά. Χωρίς κανένα κόπο την έδλεπε ζωηρά με τη γλυκύτατη μορφή της, τὰ ευγενικά, λεπτά χαρακτηριστικά. 'Απαράλλακτη, ὅπως την ήξερε, αὐτή που τόσο καιρὸ τώρα μάταια κοπίαζε να την αναπλάσῃ ο νοῦς του. Την έδλεπε να τριγυρίζῃ μ' ένα μικρὸ ποτιστηράκι και να ποτίζει τὰ λουλούδια. Τὰ χείλη της κάποιο τραγοῦδι σιγολέγανε. 'Εκείνο τάχα ξαναλέει τόσο πονετικά τὸ φλάουτο. Τὰ βιολιά παίζανε απαλά, συρτά, σὰν κάποιο βραδυὸ ἀεράκι να φυσούσε μέσ' από των δέντρων τὰ φύλλα, ἐνῶ τὰ μπάσα με τὸ βαθύ τους ήχο μηνούσανε τη νύχτα που έφτανε.

Ζωηρά χειροκροτήματα τότε ξυπνήσανε από τὸ γλυκόνειρο.

— Σ' ἄρεσε πολὺ, Παῦλε. Εἴσουν προσηλωμένος στην ὀρχήστρα, εἶπεν ή "Αννα. Πολὺ ἔμορφη μουσική ἀλήθεια.

'Εγινε μικρὸ διάλειμμα, χωρίς ὅμως να φύγουνε οί μουσικοί. Παραμερίσανε μόνο οί πρῶτοι για να φέρουνε πὶδ μπροστά τὸ μεγάλο πιάνο. 'Επειτα ἔγινε βαθειὰ σιωπή, γιατί' εἶδανε τὸ μαέστρο να κοιτάζῃ στην πόρτα.

Βροντερὰ χειροκροτήματα ἀντηχήσανε. Με γοργή περπατησιὰ μπήκε μιὰ νέα ψηλόκορμη, προχώρησε μπροστά στη σκηνή, ἔκανε βαθειὰ ὑπόκλιση και κάθησε στὸ πιάνο.

Θὰ ἔπαιζε στην ἀρχή μιὰ σονάτα τοῦ Μπετόβεν. 'Αρχίσανε τὰ βιολιά και τὰ βιολοντσέλλα μιὰ εἰσαγωγή, έπειτα σταματήσανε ἀπότομα και τὰ δάχτυλα της κόρης ἀκουμπήσανε στὰ κόκκαλα τοῦ πιάνου. 'Ενας μόνο φθόγγος ἀκούστηκε βαθὺς σὰν ἀνάστεναγμός, κι έπειτα ἄλλος και ἄλλος, πάντοτε στὸν

ἴδιο τόνο, κομμένοι σὰ θρήνος ἐνοῦ που κλαίει με λυγμούς, με ρυθμὸ ἀργό. 'Ανάμεσα τὰ βιολιά με μιὰ μονάχα δοξαριά ἄφηναν ἕναν ήχο τραθηχτό. Καί πάλι ἐκείνοι οί φθόγγοι ἕνας ἕνας, κλάμα κι ἀναστεναγμός. Κι ἀκολουθούσανε ἄλλοι φθόγγοι κάπως γοργότεροι σὰν παραπονεμένα λόγια και πάλι ἕνας χωριστὸς βαθύτερος.

Τοῦ Παύλου τὰ μάτια γεμάτα πόνο. Πάλι τὸ περιβόλι. Αὐτὸς ὅμως ἔξω ἀπὸ τη μάντρα. Δὲν έδλεπε παρὰ τὰ δέντρα. Δὲν τὰ φωτίζε κανένας ήλιος. Μαῦρα, βρειὰ σύννεφα σκεπάζανε τὸν οὐρανό, κατεβαίνανε χαμηλά, κρεμόντουσαν ἀπάνω ἀπὸ τὰ δέντρα. Κρύος ἀέρας φυσούσε ἀπ' τὸ περιβόλι κι ἔφερνε κάποιο πικρὸ παραπονο, ἕνα θρήνο που πήγαινε κατευθεία στην καρδιά και την ἔκανε να πονή. Κι έπειτα τὸ κλάμα ἔπαυε. 'Ενας στεναγμὸς γεμάτος σπαραγμὸ και πάλι ο ἀέρας και κάπου - κάπου χοντρές στάλες βροχής. Τώρα τὸ παράπονο γινότανε γοργότερο, μιὰ φωνή μιλούσε κάτι λόγια που δὲν μπορούσε να ξεχωρίσῃ, μα περνούσανε τὸ μυαλό του σὰ βελόνες.

'Ενιωθε κάποιο πόνο στὸ κορμί του. 'Η μουσική ἐκείνη με τὸν ἀργὸ ρυθμὸ δυσκόλευε την κυκλοφορία. Κάποια δύναμη ἀκατανίκητη τὸν κρατούσε σκλάβο της, παράλυε κάθε κίνηση. Κι ὅμως δὲν ήθελε να πάψῃ ή μουσική.

Κι ὅταν τὰ βροντερὰ χειροκροτήματα προσκαλούσανε πάλι και πάλι την μεγάλη τεχνίτρια στη σκηνή, ο Παῦλος ἔστεκε μαγεμένος ἀκόμα και ψιθύριζε.

— Θεσπέσιο.

— Βλέπεις τι ἀξίζει τὸ πιάνο, σὰν βρεθῇ ο τεχνίτης που ξέρει να τὸ δαμάζῃ, εἶπεν ή "Αννα.

— 'Ισως ο Μπετόβεν ήξερε τι μπορεί τὸ πιάνο και μὰς ἔδωκε ἐκείνο μόνο που μπορεί, ἀπάντησε ο Παῦλος.

— 'Ισως ή μουσική, που ἀκούμε, να λέῃ κάτι που κρατούμε βαθειὰ κλεισμένο στην ψυχή μας και δὲ μπορούμε ή δὲ θέλουμε να τὸ εἰπούμε, εἶπε ο 'Αντρέας.

'Ο Παῦλος γόρισε και κοίταξε τὸ γιό του. Τὰ μαῦρα μάτια τοῦ 'Αντρέα εἴτανε σκοτεινά, σκοτεινότερα ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά, ζοφερά, μα χωρίς δάκρυα. 'Ο Παῦλος προσπαθοῦσε να ἐξηγήσῃ τὰ λόγια τοῦ γιου του. Πῶς ἐκείνος ήξερε; Μήπως ο ποιητής ἔχει τὸ χάρισμα να μαντεύῃ τι κρύβει τοῦ καθενὸς ή καρδιά;

'Ο Παῦλος δὲν ήθελε πιά νὰκούσῃ κι ἔφυγε. Εἶχε ἀνάγκη να πάρῃ ἀέρα. Στην ψυχή του εἶχε ἕνα αἶσθημα ἀνάμικτο χαρὰς και λύπης.

Λίγες ἡμέρες κατόπιν ο 'Αντρέας εἶπε στὸν πατέρα του πῶς εἶναι ἔτοιμος για τὸ ταξίδι. Εἴτανε μάλιστα ὅλος χαρὰ ἐκείνη την ἡμέρα και τη χαρὰ του

τῇ φανέρωνε μὲ πολὺ ζωηρὸ τρόπο, μὲ ξεφωνήματα καὶ μὲ σκιρτήματα.

Τὴν ἡμέρα ποὺ θὰ φευγε κατέβηκαν ὅλοι στὸν Πειραιᾶ. Ὁ Ἀντρέας εἶτανε ἐξαιρετικὰ τρυφερὸς καὶ στὸν πατέρα του καὶ στὴ μητέρα του καὶ στὴ Φρόσω. Αὐτὸς, ποὺ ὡς τότε μιλοῦσε στοὺς δικούς του μ' ἓνα εὐγενικὸ σεβασμὸ, σήμερα καὶ στὸ σπίτι καὶ στὸ βαγόνι τοῦ σιδηρόδρομου, ποὺ βρεθῆκανε μόνει, καὶ στὸ βαπόρι ἀγκάλιαζε τὸν πατέρα του, φιλοῦσε τὴ μητέρα του, εἶτανε ὅλος ἀγάπη στὴν ἀδερφή του. Καὶ τὴν τελευταία στιγμή, ποὺ θὰ τοὺς ἀποχωρίζοταν, τὰ δάκρυά του τρέχανε ποτάμι.

Ἡ Ἄννα τὰ θεώρησε ὅλα φυσικὰ καὶ λογικά. Τὸν Παῦλο τότε βάλανε σὲ συλλογιά. Ἀντίδραση τοῦ ὄργανισμοῦ; Χαρὰ καὶ συγκίνηση τοῦ σκληρωμένου πουλιοῦ, ποὺ ἐλεύτερο ἀπλώνει τὰ φτερά στὸν ἀνοιχτὸν ἀέρα; Ὁ καιρὸς θὰ τὸ δείξῃ. Στὰ βράδια ἔμως τῆς καρδιάς του ὁ Παῦλος ἔκρυψε κάποια ἀνησυχία.

Εἶχε περάσει μῆνας ἀπὸ τὴν ἡμέρα, ποὺ μίλησεν ὁ Παῦλος μὲ τὴ γυναῖκα του γιὰ τὴ Φρόσω, καὶ ἀκόμα δὲν ξαναμιλήσανε, ὅπως εἶχανε συμφωνήσει. Μὰ κάτι βέβαια ἔτρεχε, ποὺ δὲν μπορούσε νὰ τὸν ἀφήσῃ ἀδιάφορο. Ἡ Φρόσω τώρα τελευταία φαίνεται πολὺ νευρική καὶ κάποια ἡμέρα τὰ μάτια της εἶτανε κόκκινα σὰ νὰ εἶχε κλάψει. Μὰ καὶ ἡ Ἄννα δὲν εἶτανε ἡσυχη. Κατόρθωνε βέβαια πάντοτε νὰ φαίνεται ἀτάραχη μπροστὰ στὸν Παῦλο, μὰ αὐτὸς τὴν ἔβλεπε νὰ ρίχνῃ ματιὰς αὐστηρὰς στὴ Φρόσω, ποὺ δὲν μπορούσε στὸ τραπέζι νὰ κρύψῃ τὴ νευρικὴ τητὰ της.

Γι' αὐτὸ τὴν προσκάλεσε μιὰ μέρα στὸ γραφεῖο νὰ μιλήσουνε πάλι γιὰ τὴν κόρη τους. Εἶχε περάσει πολὺς καιρὸς, τῆς εἶπε, καὶ δὲν πρέπει νὰ φέρονται τὰ πράγματα νὰ τρέχουνε τὸ δρόμο τους. Εἶναι ὁλοφάνερο, πῶς κάτι πολὺ σοβαρὸ κάνει τὴ Φρόσω ἀνησυχῇ, νευρική. Τὰ κόκκινα μάτια της δείχνουνε πῶς κλαίει κι ὅλας.

Ἡ Ἄννα προσπάθησε νὰ παραστήσῃ, πῶς δὲν εἶτανε τόσο σπουδαία, ὅσα ἔβλεπε ὁ Παῦλος. Τὸ πατρικὸ τοῦ ἐνδιαφέρον τὸν ἔκανε νὰ τὰ βλέπῃ ὅλα ὑπερβολικά, ὁ φόβος του δημιουργοῦσε ἀκόμα καὶ δάκρυα. Ἡ Φρόσω νὰ κλάψῃ; Μπᾶ! καὶ γιατί; Ὅσο γιὰ τὸ γάμο κι αὐτὴ ἔχει τὴν ἰδέα πῶς πρέπει νὰ γίνῃ γρήγορα. Εἶχε μάλιστα σκεφτῇ ἓνα γαμπρὸ καλὸ καὶ ἄξιο, ποὺ εἶχε πεποῖθησι πῶς δὲ θὰ ἔλεγε ὅχι. Καὶ εἶπε τὸνομα κάποιου ταγματάρχῃ ἀπὸ μὲ γάλη οἰκογένεια.

— Μὰ αὐτὸς εἶναι σαραντάρης κι ἀκόμα, ἀτακτοκώ, εἶπεν ὁ Παῦλος. Καὶ δὲν εἶναι δὲ καὶ ὁ Ἀπόλλωνας τοῦ Μπελθεντέρε.

— Εἶναι ὅμως ταγματάρχης καὶ πρῶτος στοὺς

προβιδασμούς, ἔχει ὄνομα μεγάλο καὶ πολιτικὴ ἐπιρροή στὸν τόπο τοῦ πατέρα του. Τὸ μέλλον εἶναι δικό του. Μεγαλύτερη τιμὴ δὲ μπορεῖ νὰ γίνῃ στὸ σπίτι μας.

— Μὰ πιστεύεις πῶς φτάνουνε αὐτὰ νὰ κάμουν τὴν εὐτυχία μιᾶς κόρης; Κι ἂν ἀφήσουμε κατὰ μέρος τὴ διαφορὰ τῆς ἡλικίας, ποὺ ἐγὼ τὴν θεωρῶ σπουδαία, πρέπει πρῶτα νὰ ρωτήσουμε παιὰν ἰδέα ἔχει ἡ Φρόσω κι ἂν τῆς ἀρέσῃ ὁ γαμπρός.

— Γιατί νὰ μὴν τῆς ἀρέσῃ; Δὲ θὰ χάσῃ τίποτα ἀπὸ τὴ σημερινὴ κοινωνικὴ τῆς θέση καὶ θὰ εἶναι πρῶτη στὸν κόσμον καὶ στὰ σαλόνια.

— Θεέ μου! γιατί νὰ νομίζῃς πῶς ἡ κοινωνικὴ θέση κάνει τὴν εὐτυχία;

— Ἔξω ἐγὼ τὸν κόσμον καὶ δὲ πιστεύω νὰ κάνω λάθος, εἶπε ἡ Ἄννα ζωηρὰ σὰ νὰ πῆρε γιὰ μεμτῇ τὰ λόγια τοῦ Παύλου.

Ὁ Παῦλος τῆς ἀπάντησε ἡσυχα, ἀλλὰ ἀποφασιστικά.

— Ἐγὼ τίποτα δὲν μπορῶ νὰ αποφασίσω χωρὶς νὰ γνωρίζω τὴ θέληση τῆς Φρόσως. Ἄν ἡ κόρη θέλει, γεννηθῇ τὸ θέλημά σου. Ἄν ὅχι, ποτὲ δὲ θὰ τὴν ἀναγκάσω, οὔτε θὰ συμφωνήσω γι' αὐτόνε τὸ γάμο. Μποροῦσα τώρα νὰ προσκαλέσω τὴ Φρόσω ἐδῶ, μὰ νομίζω πῶς μιὰ μητέρα θὰ καταφέρῃ αὐτὰ τὰ πράγματα καλύτερα. Εἶναι ἓνα ζήτημα τρυφερὸ καὶ φυσικὰ μιὰ κόρη εἶναι πολὺ περισσότερο ντροπαλὴ στὸν πατέρα της. Ἐοὺ λοιπὸν πρέπει νὰ τὴ ρωτήσῃς, νὰ τὴν ἐξετάσῃς, νὰ ἀνακαλύψῃς μήπως κρύβῃ τίποτα στὴν καρδιά της. Ἐχω, βλέπεις, πάντοτε ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη σὲ σένα. Πρέπει ὅμως νὰ ἔχω ἀπάντηση τὸ γρηγορώτερο, ἕως αὔριο τὸ βράδυ. Σὲ παρακαλῶ, Ἄννα, νὰ τὰ θεωρήσῃς σοβαρὰ τὰ λόγια ποὺ σοῦ εἶπα καὶ νὰ σεβαστῇς τὴ θέλησή μου.

Δὲν εἶπανε τίποτ' ἕλλο. Ὁ Παῦλος πῆρε τὸ καπέλλο του κι ἔφυγε. Πρῶτη φορὰ μίλησε ἀποφασιστικά στὴ γυναῖκα του. Εἶδε πῶς δυσανεστήθηκε, μὰ δὲν μπορούσε νὰ γίνῃ διαφορετικὰ. Ἡ Ἄννα ἤθελε στὴ φιλοδοξία της νὰ θυσιάσῃ καὶ τὴν κόρη της, αὐτὸς ὅμως νόμιζε μεγάλη τὴ θυσία. Ἐκτὸς ἂν θέλῃ τὸ κορίτσι. Μὰ τότε πῶς νὰ ἐξηγήσῃ τὰ νεῦρα καὶ τὰ δάκρυα τῆς Φρόσως, γιατί, μ' ὅσα κι ἂν εἶπε ἡ Ἄννα, τὰ μάτια τῆς κόρης δείχνανε πῶς εἶχε κλάψει.

Ἐφυγε ἀπὸ τὸ σπίτι ταραγμένος. Ἀλήθεια τώρα τελευταία ὅλο ἐνόχλησες ἔχει.

Πῆρε τὸ τραῖνο καὶ κατέβηκε στὸ Παλὸ Φάληρο. Πῆγε στὴ συνηθισμένη του γωνιά, κάθησε καὶ ζήτησε ἓνα ποτήρι μύρα. Στήριξε τὸν ἀγκῶνα του στὸ τραπέζι κι ἔμεινε συλλογισμένος ὥρα πολλή. Τὸ πέλαγος μπροστὰ τοῦ ἡσυχο, γαληνεμένο, μὰ ὁ Παῦλος οὔτε τὸβλεπε καὶ. Ὁ νοῦς του ἀπὸ σκέψη σὲ σκέψη εἶχε κουρασθῇ καὶ δὲ συλλογίζετο τίποτα πιά. Τί ὥρα κατέβηκε; Δυὸ τρεῖς μετὰ τὸ με-

σημέρι; Δὲ θυμότανε, δὲν εἶχε κοιτάξει τὸ ρωλόι. Ἔμεινε θυμὸς ἐκεῖ ἀκίνητος, στὴν ἴδια θέση, στὴν ἴδια στάση σχεδόν, ὥρες πολλές, ὥς ποῦ βράδυνασε, σκοτείνιασε κι ἀνάψανε τὰ φῶτα. Σηκώθηκε τότε, ἔβγαλε τὸ πορτοφόλι του, ἄφησε ἓνα δίδραχμο στὸ τραπέζι, χτύπησε δυνατὰ μὲ τὸ μπαστοῦνι γιὰ νὰ εἰδοποιήσῃ τὸ γκαρσόνι κι ἔφυγε.

— Ὁ γιαιτρός; δὲν ἦπτε τὴ μύρα του καὶ τὴν πλήρωσε κι ἓνα διπλό, εἶπε τὸ γκαρσόνι. Αὐτοὶ εἰ πολλὸ γραμματισμένοι καμμιὰ φορὰ χάνουνε τὸ μυαλό τους εὐκολώτερα ἀπὸ μᾶς.

Ὁ Παῦλος ἔφτασε ἀργὰ στὸ σπίτι, σχεδὸν στίς ἑννέα, ἀκριβῶς τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ. Βρῆκε τὴν Ἄννα σὲ τρομερὴ στενοχώρια, σχεδὸν ἀγωνία.

— Ἀκόμα δὲ μᾶ; ἦρθε ἡ Φρόσω, εἶπε. Ἔφυγε στίς ἔξι καὶ δὲν εἶπε ποῦ πηγαίνει.

— Μήπως τῆς εἶπες τίποτα;

— Ὁχι. Μὰ κάτι θὰ ὑπεψιάστηκε ἴσως, ποῦ μᾶς εἶδε κλεισμένους στὸ γραφεῖο τόση ὥρα. Μὰ δταν τὴν εἶδα, φαινότανε ἡττηχὴ, γελαστὴ μάλιστα. Ἀργότερα ἦρθανε κάποιες κυρίες νὰ μ' ἐπισκεφθοῦν. Δὲν τὴν εἶδα ποῦ ἔφυγε, Δὲν ξέρω ποῦ πῆγε. Ἔστειλα τὸ Μανώλη καὶ γύρισε σ' ἐλα τὰ ζαχαροπλαστεία. Δὲν εἶτανε πουθενὰ καὶ τώρα δὲν ξέρω τί γίνεται.

Μιλοῦσε γοργά, νευρικά, κι ἔσφιγγε τὰ χέρια. Τὰ μάτια τῆς τὰ φλόγιζε φλόγα πυρετοῦ.

— Μὰ θὰ περιμένουμε λίγο, εἶπεν ὁ Παῦλος. Ἀποπο αὐτὸ ποῦ ἔκανε, μὰ κάπου θὰ ξεχάστηκε, μὴν ἀνησυχῇς.

— Ἀκου ἔκει, νὰ μὴν ἀνησυχῶ. Ἡ κόρη μας νὰ λείπῃ καὶ νὰ στεκόμαστε ἡσυχοί.

— Μὰ τί θέλεις νὰ κάνω λοιπόν; εἶπε πειραγμένος ὁ Παῦλος. Ποῦ θέλεις νὰ πάω; Ὁ Μανώλης, εἶπες, δὲν τὴ βρῆκε σὲ κανένα ζαχαροπλαστεῖο. Νὰ πάρω λοιπόν ἓνα ἀμάξι καὶ νὰ γυρίσω στὰ γινώριμα σπίτια καὶ νὰ ρωτῶ «ἐδῶ εἶναι ἡ Φρόσω;» Τί ἀξιοπρέπεια, αἱ;

— Ὁχι, Παῦλε. Ποιὸς σοῦ εἶπε αὐτό;

Σώπασε μιὰ στιγμή, μὰ εὐθὺς ἀμέσως ξεφώνησε

— Βοήθησέ με λοιπόν, Παῦλε, δὲ μὲ βλέπεις πῶς πνίγομαι.

— Γιὰ νὰ ἔχῃς τόση ἀγωνία, θὰ ξέρῃς ἴσως ποῦ μπορεῖ νὰ εἶνε ἡ Φρόσω.

— Ξέρω; Πῶς ξέρω; Δηλαδή δὲν εἶναι φυσικὸ νὰ ὑποπετεύω κάθε κακό;

— Ἄννα, ἔχεις δίκαιο βέβαια νὰ φοβᾶσαι, εἶπε ἡσυχώτερα ὁ Παῦλος βλέποντας πόσο τὰ λόγια του ἐρεθίζανε τὴν Ἄννα,

— Κι ἐγὼ ἀνήσυχος εἰμαι, μὰ δὲ βλέπω μὲ τὸ τρόπο νὰ σὲ ἀπαλλάξω ἀπὸ τὴν ἀγωνία σου αὐτή.

Ἐκεῖνη τὴ στιγμή ἀκούστηκε τὸ κουδοῦνι τῆς πόρτας.

— Αὐτὴ θὰ εἶναι, εἶπε ὁ Παῦλος.

— Νὰ δώσῃ ὁ Θεός, φώναξε ἡ Ἄννα.

Ὁ Παῦλος τὴν κοίταξε προσεχτικά. Περιμένανε λίγες στιγμές, μὰ ἀντὶ τῆς Φρόσως φάνηκε ὁ ὑπηρέτης μ' ἓνα γράμμα στὸ χέρι. Ὁ Παῦλος τὸ πῆρε, τὸ ἀνοίξε βιαστικά κι ἄρχισε νὰ τὸ διαβάξῃ. Ἡ Ἄννα εἶχε γίνει κατακλίτρινη.

Τὸ γράμμα εἶτανε τῆς Φρόσως. Ὁ Παῦλος τὸ διάβασε καὶ γύρισε στὴν Ἄννα. Τρόμαξε, δταν τὴν εἶδε.

— Ἄννα.

— Τὸ ἔκαμε λοιπόν, εἶπε μὲ πνιγμένη φωνή.

— Ἄ! τῶξερές; Καλὰ τὸ μάντεψα.

— Τί λέει;

— Ὁ Παῦλος ἀνοίξε πάλι τὸ γράμμα καὶ τὸ διάβασε δυνατὰ.

Πατέρα μου.

Ἀγαπῶ τὸ Νίκο. Εἶναι φτωχός, μὰ τίμιος καὶ καλός. Ἡ μαμὰ ἐδῶ καὶ κάμπουσες ἡμέρες μοῦ εἶπε, πῶς θέλετε νὰ μὲ παντρεύετε μ' ἄλλον. Τῆς φανέρωσα τὴν ἀγάπη ποῦ ἔχω γιὰ τὸ Νίκο καὶ μοῦ ἀπάντησε, πῶς εἶναι δικαίωμά σας νὰ μοῦ διαλέξετε τὸν κατάλληλο σύζυγο. Μοῦ εἶπε ἀκόμα, πῶς εἰσαστε καὶ σεις σύμφωνος καὶ ὁ γάμος εἶναι ἀποφασισμένος. Εἰδοποίησα τότε τὸ Νίκο. Σήμερα σὰς εἶδα νὰ μείνετε κλεισμένοι στὸ γραφεῖο, φοβήθηκα πῶς εἶτανε τελειωμένο τὸ πρᾶγμα, πῆρα κι ἐγὼ τὴν ἀπόφασή μου καὶ ἦρθα καὶ βρῆκα τὸν ἀγαπημένο μου Στεφανωθήκαμε καὶ ὅλα τώρα εἶναι τελειωμένα. Εἴμαστε ἐνωμένοι μπροστὰ στὸ Θεὸ καὶ κανεὶς δὲ μπορεῖ νὰ μᾶς χωρίσῃ.

Φρόσω

Ἐκλείσε τὸ γράμμα, κάθησε ἡσυχος σὲ μιὰ πολυθρόνα καὶ κοίταξε τὴν Ἄννα. Ἐκεῖνη ὀρθία ἔσφιγγε τὰ χέρια τῆς, δάκρυζε ἀπὸ πείσμα.

Ὁ Παῦλος χωρὶς νὰ θέλῃ θυμῆθηκε κάποια ἀπὸ τίς Παροιμίες τοῦ Σολομώντα, ποῦ διάβαζε μικρὸς στὴν ἐκκλησία τὴ μεγάλη Σαρακοστή. Τὴν ἀπάγγειλε ἀργὰ καὶ δυνατὰ.

«Ὁ οἰκοδομῶν ἐπὶ ψεύδεσι, ποιμανεῖ ἀνέμους».

Πάλι σώπασε καὶ κοίταξε τὴν Ἄννα. Εἶχε τώρα ἓνα ὕψος σατισμένο καὶ φοβισμένο.

— Κάθησε, Ἄννα. Ἀνάγκη νὰ μιλήσουμε.

Ἡ Ἄννα κάθησε ἢ μᾶλλον ἔπεσε σὲ μιὰ καρέκλα.

— Βλέπεις, Ἄννα, πόσο ἄσχημα ἔκανες νὰ μεῖς κρύφῃς αὐτὸ ποῦ γινότανε στὸ σπίτι μου τόσον καιρό; Ἐγὼ εἰδεῖσα ἀπεριόριστη ἐμπιστοσύνη σὲ σένα καὶ σὺ τὴν καταχράστηκες. Εἶχες περισσότερη, ἀπ' ὅ,τι ἔπρεπε, ἐμπιστοσύνη στὴν ἱκανότητά σου καὶ τώρα παθαίνεις καὶ σὺ κι ἐγὼ, ἴσως καὶ ἡ Φρόσω.

Ἡ Ἄννα κρατοῦσε κλειστὸ τὸ στόμα τόση ὥρα. Μὰ τῶνομα τῆς Φρόσως τὴν τάραξε.

— 'Η σκύλλα, είπε.

— Καθόλου. 'Αγαπούσε, τίποτ' άλλο. "Ενας πού αγαπᾷ είναι σάν τὸν ἄρρωστο, σάν τὸ μικρὸ παιδί. Δὲν πρέπει νὰ τὸν πιέσης, νὰ τόνε στενοχωρήσης. Χρειάζεται κάποιαν ἄλλη μεταχείριση. Σάν τὴ νοσοκόμα πού σηκώνει ἀπαλὰ ἀπαλὰ τὸν ἄρρωστο γιὰ νὰ μὴν πονέση, σάν τὴ μητέρα πού προσπαθεῖ νὰ καλοπιάσῃ τὸ μικρὸ γιὰ νὰ πάρῃ τὸ φαγάκι του, νὰ φερέσῃ τὰ ρουχάκια του, ἔτσι καὶ τὸν ἐρωτευμένο. Πρέπει νὰ τοῦ γλυκομιλήσῃς, νὰ ἐξετάσῃς ἂν εἶναι βαρεῖά ἡ ἄρρώστεια του, νὰ μὴν τοῦ εἰπῇς λόγο πού προσβάλλει τὴν ἀγάπῃ του, νὰ μὴ τοῦ πληγώσῃς τὴν καρδιά του. "Αἶμα τότε στενοχωρήσῃς, βγάζει φωνὴ πόνου, ἂν τότε γελάσῃς στὸν ἐρωτᾶ του, πεισμώνει, ἂν τοῦ περιφρονήσῃς τὴν ἀγάπῃ του—τὰ ἅγια τῶν ἁγίων τῆς καρδιάς του—κλαίει ἢ ἀγριεύει.

'Ο Παῦλος μιλοῦσε σιγαλὰ, ἡσυχᾶ, σὰ νὰ μὴν εἶτανε αὐτὸς ὁ πατέρας τῆς κόρης, μὰ κάποιος ἄλλος, ξένος. Μὰ ὅσο αὐτὸς μιλοῦσε, τόσο ἡ "Αννα ἄλλαζε. 'Ο φόβος καὶ τὸ σάστισμα γυρίσανε σὲ πείσμα καὶ θυμὸ καὶ ξέσπασε πιά.

— Πῶς ἔχεις τὴν ὑπομονὴ καὶ τὴν ὀρεξὴ ἀκόμα νὰ μιλήσῃς ἔτσι ἡσυχᾶ, μὲ τόση ἀπάθεια γιὰ ἓνα γεγονός πού καταστρέφει τὴν τιμὴ τοῦ σπιτιοῦ σου; φώναξε.

— Τί θέλεις νὰ κάνω, ἀγάπη μου; Κι ἔπειτα γιατί αὐτὸ τὸ γεγονός καταστρέφει τὴν τιμὴ τοῦ σπιτιοῦ μου; 'Η κόρη μου ἀγάπησε ἓνα νέο καὶ τὸν πῆρε.

— "Ενα νέο. "Ενα τιποτένιο δηλαδή. "Ενα ἐμποροῦπάλληλο πού χτὲς ἀκόμα μοῦ ἔκανε σωρὸ ὑπόκλι-  
σεις γιὰ νὰ μοῦ πάρῃ τίς δεκάρες μου.

— Καὶ σήμερα χωρὶς καμμιά ὑπόκλιση σοῦ πῆρε τὴν κόρη σου. Καὶ μάλιστα ὄχι γιὰ τὸν κύριόν του, μὰ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του.

— Θεέ μου! Πῶς ἔχεις τὴν ὀρεξὴ νὰ λὲς ἐξυπνάδες σὲ τέτοια στιγμή.

— Πάλι σὲ ρωτῶ. Τί θέλεις; νὰ κάνω; Τὰ πράματα γίνανε καὶ δὲν ξεγίνονται.

— Πῶς δὲν ξεγίνονται; Αὐτὸς ὁ γάμος εἶναι ἄκυρος, εἶναι παράνομος, πρέπει νὰ διαλυθῇ καὶ ἀπόψε μάλιστα, ἂν ἤθελες νὰ δείξῃς δραστηριότητα.

— Σύμφωνοι. Μὴ βιάζεσαι ὅμως, νὰ καταστρώσουμε πρῶτα τὸ σχέδιο. Δηλαδή νὰ πάω στὴν "Αστυνομία, νὰ καταγγείλω τὸ γεγονός. 'Η "Αστυνομία θὰ καλέσῃ τοὺς νιόπαντρους στὴ Διεύθυνση καὶ θὰ ἀρχίσῃ ἀνάκριση. 'Η κόρη σου θὰ ἐπιμένῃ πῶς τότε θέλει καὶ ἐμεῖς θὰ προβάλλουμε τὸ ἱερὸ δικαίωμα τῶν γονέων καὶ δὲν ξέρω πόσα ἄλλ' ἀκόμα. Καὶ ὅλ' αὐτὰ θὰ γίνουνε φυσικὰ γνωστὰ σὲς ἡμερίδες, στὰ κέντρα, στὰ σαλόνια. Αἱ, τί ὁμορφὸ πράμα, τί ἀξιοπρέπεια, τί τιμὴ!

— Θεέ μου! τί πρέπει νὰ κάμω λοιπόν, πῶς θὰ σωθοῦμε ἀπὸ αὐτὸ τὸ σκάνδαλο;

— Νὰ σοῦ εἰπῶ, "Αννα. Ὑπάρχει μιὰ ἀπλὴ

λύση. Νὰ ἀναγνωρίσουμε τὸ γάμο καὶ νὰ τοὺς δεχτοῦμε ἀμέσως στὸ σπίτι.

— Ποτέ, φώναξε ἡ "Αννα καὶ τινάχθηκε ἐλόρθη. Ποτέ, ὅσο ζῶ καὶ εἶμαι, ποτέ. Καλύτερα ἔχω νὰ πνιγῶ. Πῶς σοῦ ἤρθε αὐτὴ ἡ ἰδέα; Ναρθὴ αὐτὴ ἐξῶ καὶ νὰ φέρῃ καὶ ἐκείνον τὸν τιποτένιο, τὸν ὑπάλληλο, τὸ χτεσινὸ δοῦλο; Ποτέ.

— Μὴν ἀνάδῃς ἔτσι, "Αννα. Σκοτώνεσαι ἄδικα. Μοῦ ζήτησες μιὰ λύση. Δὲ βρίσκω ἄλλη. Προτιμᾷς τὴν πρώτη, τὸ σκάνδαλο;

— "Α! οὔτε αὐτὴ, οὔτε αὐτή. Θεέ μου, φώτισέ με.

"Αχ! πῶς ἔγινε ἡ κόρη μου ἔτσι;

— "Αν δὲν εἴσουναι τόσο πειραγμένη θὰ σοῦ τόλεγα.

— Δηλαδή ἐγὼ φταίω, πάντοτε ἐγὼ φταίω;

— Ποτέ ὡς τώρα δὲ σοῦ εἶπα οὔτε μιὰ φορὰ πῶς ἐσὺ φταῖς, εἶπε ὁ Παῦλος τονίζοντας μία-μία τίς λέξεις. Εἶναι ἀλήθεια ὅμως καὶ ἀνάγκη νὰ σοῦ τὸ εἰπῶ τώρα πῶς ποτέ σου δὲν πρόσεξες τὰ παιδιὰ σου, τὸ σπίτι σου. Σὲ εἶχανε ἀπορροφήσῃ τὰ σαλόνια, ὁ ἐξὼ κόσμος, ἡ πολυθρόνη ζωή. "Ετσι τὰ παιδιὰ σου μεγαλώσανε, ὅπως αὐτὰ θέλανε καὶ σύμφωνα μὲ τὸ παράδειγμα τῆς μητέρας.

— Κι ἐσὺ λοιπὸν γιατί; δὲ φρόντιζες;

— "Εκαμα ἔτι μποροῦσα. Μὰ αὐτὰ εἶναι τῆς μητέρας καθήκοντα.

— Μὰ δὲν εἶχα λοιπὸν δικαίωμα νὰ ζήσω; Χωρὶς αὐτὰ, πού μοῦ κατηγορεῖς, ἡ ζωὴ γιὰ μένα δὲ θὰ εἶχε καμμιά ἀξία, κανένα νόημα.

— Τόξερα, γι' αὐτὸ δὲ σὲ μπόδισα. "Αν τόκανα, θὰ εἶτανε σὰ νὰ σοῦ ἀφαιροῦσα τὴν εὐτυχία, τὴ ζωή. Καὶ δὲ μποροῦσα, εἶπε μὲ τόνο κύπως θλιβερό, δὲ μποροῦσα νὰ κάνω δυὸ φορές τὸ ἴδιο κρίμα.

'Η "Αννα τὸν κοίταξε στὰ μάτια. 'Ο Παῦλος ἐξακολούθησε.

— Κανείς δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ μπόδισῃ τὸν ἄλλο νὰ ζήσῃ. Γι' αὐτὸ τόσες φορές σοῦ εἶπα νὰ ἐξετάσῃς τὴν κόρη σου, νὰ ἀνακαλύψῃς τοὺς πόθους της. "Επρεπε νὰ προσπαθήσουμε νὰ μὴ κάνουμε τίποτα ἀντίθετο στοὺς πόθους ἐκείνους, εἶτανε ἀνάγκη νὰ μὴ καταπατήσουμε τὸ ἱερὸ δικαίωμα τῆς ζωῆς. Σὺ δὲ θέλησες. Νόμισες πῶς μποροῦσες νὰ κανονίσῃς τὴ ζωὴ τῆς κόρης σου σύμφωνα μὲ τὴ δική σου ἀντίληψη γιὰ τὴ ζωή. Τὸ αἰσθημα ὅμως τῆς κόρης σου εἶτανε δυνατώτερο ἀπὸ τὴ δική σου θέληση καὶ νὰ τὸ ἀποτέλεσμά. Δὲν ξέρω, ἂν ἐκεῖνος ἀγαπᾷ τὴ Φρόσω, οὔτε τὸν καλοξέρω γιὰ νὰ μπορέσω νὰ ἐξακριβώσω τὸ εἶδος τῆς ἀγάπης της. Μὰ δὲ θὰ παραξενευθῶ, ἂν μάθω πῶς ζοῦνε εὐτυχισμένοι.

— "Εσὺ φιλοσοφεῖς καὶ ἐγὼ κάθουμαι σ' ἀναμμένα κάρβουνα. Δὲν μπορῶ νὰ χωνέψω τὴ ντροπή. τὰ σχόλια, τὸ σούσουρο τοῦ κόσμου.

— Γι' αὐτὸ κάμε ἔτι λέγω, τὸ γρηγορώτερο. Κι ἔτσι κλείνεις τὸ στόμα τοῦ καθενός.

— Στὸ Θεό σου, Παῦλε, μὴν τὸ ξαναλές. Να-  
 ρθῶνε αὐτὴ κι αὐτὸς ἐδῶ, εἶναι σὰ νὰ γκρεμιστῇ ὅλο  
 τὸ σπῖτι ἀπάνω μου.

— Μή, Ἄννα, μὴν ἀνάβης. Δὲ θὰ κάμω τίποτα,  
 ποὺ προσβάλλει τὴν περηφάνεια σου, τὸ αἰσθημά  
 σου, τίποτα ποὺ νὰ νομίσης, πὼς μπορεῖ νὰ ἐλατ-  
 τώσῃ τὴν κοινωνικὴ σου θέση καὶ ἀξιοπρέπεια.

— Ἄκου τί λέει. Νομίζει πὼς ἔχω πιά ὄρεξη νὰ  
 παρουσιαστῶ στὸν κόσμο. Θὰ κλείσω τὴν πόρτα μου  
 καὶ θ' ἀποφύγω κάθε συνάθροιση. Κι ἂν δὲν φοβό-  
 μουν αὐτὴν μήπως χαρακτηριστῇ φυγὴ, θ' ἀναχωροῦσα  
 γιὰ τὸ Παρίσι νὰ ἰδῶ τὸν Ἀντρέα μου.

— Θὰ σὲ ὠφελοῦσε ἀλήθεια τὸ ταξίδι αὐτό. Μὰ  
 εἶναι χειμῶνας. Μείνε καὶ τὴν ἀνοιξὴ βλέπουμε. Μὰ  
 πρέπει νὰ σοῦ ἐξηγήσω καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμα. Σοῦ  
 δῆλωσα πὼς θὰ σεβαστῶ τὸ πληγωμένο σου αἰσθημα,  
 πὼς δὲ θὰ κάμω τίποτα ποὺ πειράζει τὴν ἀξιοπρέ-  
 πειά σου. Μὰ αὐτὸ δὲ σημαίνει πὼς θ' ἀφήσω τὴν  
 κόρη μας νὰ ζήσῃ δυστυχισμένη. Καλομαθημένη  
 καθὼς εἶναι δὲν πρέπει νὰ στερηθῇ τὰ μέσα γιὰ νὰ  
 ζήσῃ ἀνετα. Δὲ θέλω νὰ πιστέψῃ πὼς ἐγὼ τουλάχι-  
 στον τὴν τιμωρῶ γιατί θέλησε νὰ ζήσῃ. Ἐνα τέτοιο  
 βάρος δὲν τὸ βασταῖ ἡ ψυχὴ μου.

Ἡ Ἄννα πάλι τὸν κοίταξε στὰ μάτια. Τῆς ἦρθε  
 στὸ νοῦ ἐκεῖνο ποὺ εἶπε προτῆτερα ὁ Παῦλος, πὼς  
 δὲν ἤθελε νὰ κάνῃ δυὸ φορές τὸ ἴδιο κρίμα, νὰ φαι-  
 ρέσῃ τὴ ζωὴ, τὴν εὐτυχία κανενός. Γιὰ ποῖο κρίμα  
 λοιπὸν μιλοῦσε; Τίνος εἶχε ἀφαιρέσει τὴ ζωὴ; Κι  
 ἔφταιγε λοιπὸν κι αὐτὴ γιὰ κεῖνο τὸ κρίμα;

Ἡ ἀπάθεια ποὺ εἶχε δείξει μπροστὰ στὴ γυναῖκα  
 τοῦ ὁ Παῦλος εἶτανε φαινομενικὴ. Τοῦ εἶχε ὅμως  
 κάνει πράγματι πολὺ βαθεῖα ἐντύπωση τῆς κόρης  
 τοῦ ἡ ἱστορία. Καὶ τριγυρίζανε τώρα στὸ μυαλό του  
 τὰ λόγια ποὺ εἶπε στὴν Ἄννα στὴν πὺλ κρίσιμη  
 στιγμή τῆς ὁμιλίας, — ἂν σὲ μπόδιζα ἀπὸ τίς συνανα-  
 στροφές καὶ τὴν ἄλλη κοσμικὴ κίνηση, θὰ εἶτανε σὰ  
 νὰ σοῦ ἀφαιροῦσα τὴ ζωὴ καὶ δὲ μπορούσα νὰ κάνω  
 δυὸ φορές τὸ ἴδιο κρίμα. — Ἐκεῖνα τὰ λόγια ἀντη-  
 χήσανε βαθεῖα στὴν καρδιά του. Ἡ σκέψῃ ἐκείνη  
 τριγύριζε καιρὸ στὸ νοῦ του, ἀσχημάτιστη ὅμως,  
 ἀόριστη, κάτι ποὺ ζητοῦσε τὴν ἔκφραση καὶ ὁ Παῦ-  
 λος δὲ μπορούσε ἢ δὲν τολμοῦσε νὰν τὴ βρῇ. Κι  
 ὅξωφα σὲ μιὰ στιγμή, χωρὶς νὰ θέλῃ, ἡ σκέψῃ  
 ἐκείνη πῆρε τὴν ἔκφραση ποὺ ἔπρεπε, βγήκε σὲ  
 φῶς.

Ναί. Τὸ κρίμα τότε βασάνιζε, τὸ κρίμα του στὴ  
 Μαρία, τὴ δυστυχισμένη κόρη. Μήπως δὲν εἶχε κι  
 αὐτὴ δικαιώματα στὴ ζωὴ, στὴν εὐτυχία. Ζωὴ κι  
 εὐτυχία γι' αὐτὴν ἡ ἀγάπη του. Κι αὐτὸς μὲ σκλη-  
 ράδα, μὲ ἀπονία τῆς ἀρνήθηκε τὴν ἀγάπη του κι  
 ἔτσι τῆς στέρησε τὴν εὐτυχία, τὴ ζωὴ. Καὶ τώρα,  
 ἐκείνη ἡ ζῇ ἢ πέθανε, εἶνε γιὰ πάντα πεθαμένη.

Καὶ τήνε σκότωσαν αὐτὸς καὶ τὸ κρίμα του εἶναι  
 βαρὺ, μεγάλο, ποὺ δὲν ἔχει ταῖρι.

Ἡ δυστυχία του εἶναι ἀνταπόδοση τοῦ κακοῦ.  
 Θεῖα δίκη. Κάνεις, πάθεις. Πόσες φορές τὸ εἶχε  
 ἀκούσει, ὅταν εἶτανε παιδί. Τί κι ἂν τὸ λησμόνησε.  
 Ἔτσι εἶναι. Κάνεις, πάθεις, τόλγε συχνὰ ὁ πατέ-  
 ρας του.

Οἱ συλλογισμοὶ τοῦ πιέζανε τὸ νοῦ. Ἡ παιδικὴ  
 του ἀνατροφή σὲ μιὰ οἰκογένεια θρησκα, παλαιῆ,  
 μὲ τίς ἀκλόνητες ἠθικὲς καὶ θρησκευτικὲς ἰδέες,  
 εἶχαν ἀφήσει βαθυχάρακτα σημάδια στὴν ψυχὴ του.  
 Ἡ μάθησή του, ἡ ἐπιστήμη του ἡ πραγματολογικὴ  
 καὶ ὀλιστικὴ σκεπάζανε χρόνια πολλὰ ἐκεῖνα τὰ  
 σημάδια, μὰ δὲν τὰ σβύσανε καὶ τώρα ξαναφανή-  
 κανε πάλι. Οἱ παλιές θρησκευτικὲς καὶ ἠθικὲς  
 ἰδέες κυριαρχοῦσαν στὴν ψυχὴ του μὲ νέα δύναμη,  
 ἀκαταγώνιστη. Ναί. Θεῖα δίκη. Ἡ ἀνταπόδοση.  
 Ἐκλεψε τὴ χαρὰ, στέρησε τὴν εὐτυχία μιᾶς κόρης  
 ποὺ τὴν εἶχε μιὰ φορὰ ἀγαπήσει, ἀφαίρεσε τὴ ζωὴ  
 ἀνθρώπου τελοσπάντων. Γι' αὐτὸ δὲ γνώρισε ποτὲ τὴ  
 χαρὰ, τὴν εὐτυχία, ὅσο κι ἂν τὴ ζήτησε. Γι' αὐτὸ ἡ  
 ἀδυστητὴ δίψα γιὰ κάτι, ποὺ κι αὐτὸς δὲν ἤξερε  
 ποῖο.

Ἡ μεταβολή, ποὺ γινότανε σιγὰ-σιγὰ τόσο  
 καιρὸ στὸ εἶναι του, εἶχε συντελεστῇ. Ἐνιωθε μιὰ  
 βαθεῖα ἀπογοήτεψη ἀπὸ τὴ ζωὴ, ἀποστροφή γιὰ  
 κάθε τι ποὺ εἶτανε τριγύρω του. Κι ἔπειτα ἕνας φό-  
 βος κάποιου κακοῦ μελλόμενου, φρικτοῦ, τότε βα-  
 σάνιζε, τὸν εἶχε παραλύσει, τοῦ εἶχε σταματήσῃ  
 κάθε ἐνέργεια. Εἶχε διακόψει τὰ μαθήματα στὸ  
 Πανεπιστήμιο, λιγότεψε τίς ὥρες γιὰ τοὺς ἀρρώ-  
 στους. Συχνότερα τώρα κατέβαινε στὸ Φάληρο ἢ  
 πήγαινε σ' ἄλλη μακρινὴ ἐξοχή, ὅπου μπορούσε  
 νὰ ποφύγῃ κάθε γνώριμο, κι ἐκεῖ βυθιζότανε στοὺς  
 πὺλ θλιβεροὺς, μαύρους λογισμοὺς. Πολλὲς φορές  
 ἐνιωθε πόνον στὸ κεφάλι. Ἄλλοτε θαμπώνανε τὰ  
 μάτια του ἢ βαραίνανε τὰ ματόφυλλά του καὶ τότε  
 νόμιζε πὼς κάποιο σύννεφο σκοτεινὸ ἔφτανε ἀπὸ μα-  
 κρὰ γιὰ νὰ διαλυθῇ ἀπὸ πάνω του σὲ χοντρές στα-  
 λαγματιὰς σὰ δάκρυα.

Τὸ σπῖτι του δὲν τότε χωροῦσε. Ἀντίκρυζε τὴ  
 γυναῖκα του πειστωμένη πάντοτε, μὲ λόγια χοντρά  
 γιὰ τὴν κόρη τους. Ἡ μακρινὴ ἐκείνη ἐμιλία τὸ  
 βράδυ, ποὺ ἔφυγεν ἡ Φρόσω, εἶχε ἀνοίξει χάσμα ἀνα-  
 μεταξύ τους. Τοῦ κάκου ὁ Παῦλος προσπαθοῦσε νὰ  
 φανῇ περιποιητικὸς στὴ γυναῖκα του, ὅπως τόσα  
 χρόνια. Κάτι τὸν ἀπομάκρυνε. Μὰ καὶ ἡ Ἄννα  
 ἔστρεψε τὸ πείσμα τῆς καὶ στὸν Παῦλο, ποὺ δικαίως  
 τὸ κάμωμα τῆς Φρόσως κι ἔρριχνε ὅλο τὸ βάρος  
 ἀπάνω της.

Περνοῦσαν εἰς ὥρες ἀτελείωτες γιὰ τὸν Παῦλο.  
 Δὲν ἤξερε κι αὐτὸς πόσες ἡμέρες εἶχανε περάσει  
 ἀπὸ τὸ θλιβερὸ γεγονός τῆς βραδυᾶς ἐκείνης.

Κάποια μέρα κατέθηκε στὸ Φάληρο, στὴν ἀγα-

πημένη του απόμερη γωνιά. Αησμονήθηκε εκεί κοιτάζοντας τη θάλασσα. Ἡ τριγύρω του γαλήνη και σιωπή, τὸ δροσερὸ ἀεράκι, ποὺ φυσοῦσε, τὸν εἶχανε ἡσυχάσει κι οἱ λογισμοὶ του εἶτανε λιγώτερο θλιβεροί. Αὐτὴ τὴ φορὰ δὲ λησμένῃσε νὰ πιῇ τὴ μύρα του, ζήτησε μάλιστα καὶ δεύτερη. Ἐμεινε ὡς ποὺ σκοτείνιασε καὶ τότε μονάχα μπήκε στὸ τραῖνο καὶ πῆγε στὸ σπίτι.

= Κύριε, τοῦ εἶπε ὁ ὑπηρέτης, ὅταν ἀνοιξε τὴν πόρτα, ὁ κύριος Φίλιππος οἷς περιμένει στὸ σαλονάκι.

Ὁ κύριος Φίλιππος εἶτανε συνάδερφός του καὶ φίλος οἰκογενειακός.

= Εἶναι πολλὴ ὥρα ἐδῶ; ρώτησε ὁ Παῦλος.

= Ναί, ἀρκετὴ

Ὁ Παῦλος προχώρησε στὸ σαλονάκι. Μπα, τί θέλει ὁ Φίλιππος τέτοια ὥρα, συλλογιζότανε.

Μόλις τὸν εἶδε ὁ Φίλιππος, σηκώθηκε ἀπότομα καὶ τούσφιξε τὸ χέρι.

— Πῶς, Φίλιππε, τέτοια ὥρα;

— Κάθῃσε, Παῦλε, κάτι σπουδαῖο ἔχω νὰ σοῦ εἰπῶ.

Ἀρχισε μὲ ἀόριστα λόγια, σάν κάτι νὰ ἤθελε νὰ εἰπῇ ποὺ τότε δυσκόλευε.

— Φίλιππε, τί συμβαίνει; Εἶπε μὲ ἀγωνία ὁ Παῦλος καὶ κοίταξε στὰ μάτια τὸ φίλο του, σὰ νάθελε νὰ διαδάσῃ σ' αὐτὰ ὅτι δυσκολευότανε νὰ εἰπῇ ὁ Φίλιππος.

Ὁ Φίλιππος τοῦ πῆρε τὰ χέρια καὶ τὰ σφίξε.

— Θάρρος, Παῦλε, τὸ παιδί σου...

— Ὁ Ἀντρέας;

— Ναί, πάει.

— Ἀχ! εἶπε κι ἔπεσε σάν παράλυτος γονατιστός σχεδὸν κάτω.

Ὁ Φίλιππος τότε σήκωσε.

— Παῦλε, θάρρος.

Ὁ Παῦλος ρώτησε.

— Πῶς;

— Κτυπήθηκε μόνος.

— Θεέ μου! καὶ ἡ Ἄννα, ἡ μάνα του;

— Εἶναι ἡ γυναῖκα μου μέσα καὶ τὴν προδίδεται.

Εὐθύς ἀκούστηκε μιὰ φωνή.

— Παιδί μου, Ἀντρέα μου!

Ὁ Φίλιππος πῆρε τὸν Παῦλο νὰ πᾶνε στὸ δωμάτιο ποὺ εἶτανε ἡ Ἄννα. Ὁ Παῦλος δοκίμαζε νὰ κρατηθῇ, μὰ τὸ κορμί του εἶχε παραλύσει, μόλις ἔσερνε τὰ πόδια του. Ἄμα ἔφτασε στὸ δωμάτιο τῆς Ἄννας, ἔπεσε λιποθυμισμένος σχεδὸν σὲ μιὰ πολὺ θρόνα.

Ἡ Ἄννα ἐκλαιγε καὶ ξεφώνιζε συχνά. Ὁ Παῦλος κρατοῦσε μὲ τὰ δύο του χέρια τὸ κεφάλι, τὰ μάτια του εἶτανε στεγνά, σκοτεινά. Ἡ Ἄννα ὅλο ἐκλαιγε καὶ μιλοῦσε.

— Εἰρήνη μου, ἔλεγε στὴ γυναῖκα τοῦ Φίλιππου, Εἰρήνη μου, ἔχασα τὸ καλύτερο μου παιδί, τὸν Ἀντρέα μου, τὸ καμάρι τοῦ σπιτιοῦ μου. Ποὺ νὰ τόξερα

ἢ δυστυχισμένη, ὅταν τόστελνα στὸ Παρίσι, πῶς θὰ τὸ χάσω τόσο γρήγορα. Ἐγὼ ποὺ τὸν περίμενα νὰ γυρίσῃ δεξασμένος καὶ τιμημένος. Γιατ' εἶχε ταλέντο ὁ Ἀντρέας μου, μεγάλο ταλέντο, ποιητής, Εἰρήνη μου, ποὺ θὰ ἔκανε νάκουστῇ τὸνομά του, μιὰ δόξα καὶ μιὰ τιμὴ στὸ σπίτι του, στὴν πατρίδα του. Καὶ τώρα ἔλα πᾶνε χαμένα. Ἀχ! πάει τὸ παιδί μου, τὸ καμάρι μου κι ἔμεινα ἔρημη. Ποιὸς θάκουσῃ ἕνα τόσο μεγάλο κακὸ καὶ δὲ θὰ μᾶς λυπηθῇ, δὲ θὰ κλάψῃ μαζί μας γιὰ ἕνα τέτοιο χαμό. Θεέ μου, τί ἔκανα καὶ βασανίζουμαι ἔτσι;

Ὁ Παῦλος ποὺ ἔστεκε βουβός, ἀδάκρυτος μὲ σκοτεινὰ τὰ μάτια, μόλις ἤκουσε τὰ τελευταῖα λόγια σήκωσε τὸ κεφάλι του, κοίταξε τὴν Ἄννα κι ἕνας σπασμὸς ἔσσειε τὸ κορμί του. Ὁ Φίλιππος, ποὺ εἶχε ἀποφασίσει νὰ μείνῃ ἔλη τὴ νύχτα μὲ τὴ γυναῖκα του νὰ συντροφέψουν τοὺς δυστυχισμένους γονεῖς, εἶπε στὸν Παῦλο.

— Παῦλε, θὰ ἤθελες νάναπαυθῇς λίγο.

— Ὁχι, δὲ μπορῶ. Καλύτερα ἐδῶ.

— Θὰ σὲ ἀνακούφιζε λίγη ἀνάπαψη. Νιωθῶ τὸν πόνο σου, μὰ εἶνε ἀνάγκη νάναπαυθῇς. Ἄν μείνῃς δλότιστα ἀύπνος, αὔριο θὰ εἶσαι ἀρρωστος. Ἀκουσέ με, φίλε μου, σὲ παρακαλῶ.

Ὁ Παῦλος ἔγνεψε μὲ τὸ κεφάλι του ἀρνητικὰ.

— Καὶ ὅμως πρέπει. Στὸ σαλονάκι, ὅπως εἶσαι, στὸν καναπέ. Θὰ πιῇς ἕνα ποτήρι γάλα καὶ θὰ γείρῃς, ἔπως εἶσαι. Ξέρεις πόσο θὰ σοῦ κάμῃ καλὸ. Παῦλε, φίλε μου, μὴν ἀρνηθῇς. Ἡ γυναῖκα μου συντροφεύει τὴν Ἄννα. Θαρσῶ κι ἐγὼ, ἅμα ἐσὺ ἡσυχάσῃς.

Τὸν πῆρε ἀπὸ τὸ χέρι ἡσυχὰ σὰ μικρὸ παιδί καὶ τὸν ἔφερε στὸ σαλονάκι. Διάταξε καὶ φέρανε γάλα. Ὁ Παῦλος τὸ ἤπιε κι ἔπειτα ἔγειρε, καθὼς εἶτανε, στὸν καναπέ κι ἔκλεισε τὰ μάτια του. Φάνηκε, πῶς κοιμήθηκε. Τότε ὁ Φίλιππος ἔφυγε πατώντας στίς ἄκρες τῶν ποδιῶν του κι ἔκλεισε τὴν πόρτα.

Ὁ Παῦλος φάνηκε πῶς κοιμήθηκε. Μὰ ὕπνος εἶτανε κείνος! Κλεισμένα τὰ μάτια του, μὰ καὶ ἄκουγε κι ἔδλεπε ἀκόμα.

Ἀξάφν' ἀνοιξε ἡ πόρτα κι ἕνα φῶς πλημύρησε τὸ σαλονάκι. Καὶ στὴν πόρτα παρουσιάστηκε δλόρθη ἐκείνη, ἡ Μαρία, ἡ Μαρία Ροδάνθη. Στάθηκε στὴν πόρτα χωρὶς νὰ κἀνῃ οὔτ' ἕνα βῆμα ἔμπρός. Ὁμοῖα, ἀπαράλλακτη, ὅπως τὴν εἶχε γνωρίσει τὰ παλὰ τὰ χρ'ῖνια. Μὲ τὸ λυγρὸ κορμί—φοροῦσε τὸ θαλασσὶ φορεμά της—μὲ τὰ ξανθὰ μαλλιά, τὰ βαθυγάλανα μάτια, τᾶσπρα χέρια μὲ ἰς γαλάζιες φλέβες. Ἰδία, ἀπαράλλακτη, μὰ ὄχι γλυκεῖα, καλὴ, καθὼς τὴν ἤξερε. Στήλωνε περὶφανα τὸ κορμί της. Τὰ μάτια της τὰ γαλανὰ, ποὺ ἄλλοτε χαρίζανε τὴ γαλήνη, τώρα ὀρθάνοικτα βγάζανε φλόγες. Στὰ χεῖλη της ἕνα χαμόγελο θριάμβου.

— Θεέ μου! ἐκείνη, ποὺ βρέθηκε τώρα; Καὶ δὲ σαλεύει, μένει ἐκεῖ, δὲν κάνει βῆμα!

(Ἐχει συνέχεια)